

EL

EL

EL

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 11.9.2009
COM(2009) 466 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ**

Προς μια ενοποιημένη θαλάσσια πολιτική για καλύτερη διακυβέρνηση στη Μεσόγειο

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

Προς μια ενοποιημένη θαλάσσια πολιτική για καλύτερη διακυβέρνηση στη Μεσόγειο

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο της εκτεταμένης δημόσιας διαβούλευσης που κατέληξε στην έγκριση της Ολοκληρωμένης Θαλάσσιας Πολιτικής της ΕΕ το 2007, υποστηρίχτηκε ευρέως ότι η αύξηση των θαλάσσιων οικονομικών δραστηριοτήτων μπορεί να συνυπάρξει με την προστασία του περιβάλλοντος και ότι είναι δυνατό να αναπτυχθεί μεταξύ τους σχέση συμβίωσης υπό την προϋπόθεση ότι υφίστανται κατάλληλοι οριζόντιοι μηχανισμοί και μηχανισμοί διακυβέρνησης.

Η Μεσόγειος αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα θαλάσσιας περιοχής όπου η ανθρώπινη δραστηριότητα μπορεί να αποφέρει μεγαλύτερο οικονομικό κέρδος από τη θάλασσα με πολύ λιγότερες επιπτώσεις στο οικοσύστημα. Όμως, στην πραγματικότητα υπάρχουν πάνω από είκοσι παράκτια κράτη με ανόμοια επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης και διοικητικών ικανοτήτων, ενώ υφίστανται και πολιτικές διαφωνίες ακόμη και για την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων και των θαλάσσιων ζωνών. Σε αντίθεση με άλλες ημίκλειστες θάλασσες όπως η Βαλτική ή ο Εύξεινος Πόντος, μεγάλο μέρος της Μεσογείου παραμένει ανοικτή θάλασσα με αποτέλεσμα να εγείρονται ιδιαίτερα ζητήματα διακυβέρνησης.

Επτά από τα παράκτια κράτη είναι μέλη της ΕΕ, δύο είναι υποψήφιες χώρες και τρία είναι πιθανές υποψήφιες χώρες που καλύπτονται από την πολιτική διεύρυνσης της ΕΕ. Τα υπόλοιπα έχουν ισχυρές και καλά εδραιωμένες σχέσεις με την ΕΕ, κυρίως μέσω της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας. Όλα τα κράτη, πλην ενός, είναι μέλη της Ένωσης για τη Μεσόγειο.

Στην παρούσα ανακοίνωση υπογραμμίζονται οι μηχανισμοί και τα εργαλεία που πρέπει να κινητοποιηθούν για να επιτευχθεί ενοποιημένη προσέγγιση της διακυβέρνησης των θαλάσσιων δραστηριοτήτων στη λεκάνη της Μεσογείου. Η ανακοίνωση έχει ως στόχο να συμπληρώσει τις διάφορες τομεακές δράσεις που προωθεί η ΕΕ στη Μεσόγειο Θάλασσα. Αν και η Ολοκληρωμένη Θαλάσσια Πολιτική απευθύνεται κυρίως στα κράτη μέλη, η παρούσα ανακοίνωση κάνει έκκληση για ευρύτερη ενισχυμένη συνεργασία, στα ενδεδειγμένα επίπεδα, με μεσογειακούς εταίρους που δεν είναι μέλη της ΕΕ.

2. ΖΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Μέσω της Μεσογείου διακινείται το 30% κατ' όγκο του δια θαλάσσης παγκόσμιου εμπορίου, από και προς τα περισσότερα από 450 λιμάνια και τερματικούς σταθμούς της, καθώς και το ένα τέταρτο του δια θαλάσσης μεταφερόμενου πετρελαίου παγκοσμίως. Στις ακτές της κατοικούν πάνω από 150 εκατομμύρια κάτοικοι, αριθμός που διπλασιάζεται κατά τη διάρκεια της τουριστικής περιόδου. Ο μισός από τον αλιευτικό στόλο της ΕΕ δραστηριοποιείται στη Μεσόγειο, κυρίως μικρού μεγέθους και μη βιομηχανικά σκάφη, σε συνδυασμό με αυξανόμενη παραγωγή

θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας. Πίεση στα ιχθυαποθέματα εξασκούν επίσης σκάφη από χώρες της νότιας Μεσογείου και από κράτη εκτός της ΕΕ.

Αυτή η εξαιρετικά υψηλή πίεση στο μεσογειακό οικοσύστημα για οικονομικές δραστηριότητες συνεχίζει να αυξάνεται. Παρόλο που ο κλάδος επηρεάζεται σοβαρά από την τρέχουσα οικονομική κρίση, αναμένεται ότι η θαλάσσια κυκλοφορία θα συνεχίσει πιθανώς να επεκτείνεται περαιτέρω ως αποτέλεσμα των αυξημένων μεταφορικών αναγκών για επιβάτες, τουρίστες και εμπορεύματα, συμπεριλαμβανομένης και της ενέργειας. Ο τουρισμός με κρουαζιερόπλοια, για παράδειγμα, αναπτύσσεται ταχύτατα και κάθε μεγάλο λιμάνι της Μεσογείου υποδέχεται ετησίως πάνω από 1 εκατομμύριο τουρίστες κρουαζιερόπλοιων. Αναπτύσσονται υποδομές, τουριστικές και ψυχαγωγικές εγκαταστάσεις σε ήδη πυκνά κατοικημένες και δομημένες ακτές (σε αρκετές παράκτιες περιοχές της Ιταλίας, της Γαλλίας και της Ισπανίας η κάλυψη των δομημένων περιοχών στην παράκτια λωρίδα του πρώτου χιλιομέτρου υπερβαίνει ήδη το 45%).

Αυτή η διαρκώς διογκούμενη ανθρώπινη και οικονομική ανάπτυξη έχει οδηγήσει σε αυξανόμενη υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Το ευάλωτο θαλάσσιο περιβάλλον της Μεσογείου αντιμετωπίζει έναν ανησυχητικό συνδυασμό ρύπανσης από χερσαίες πηγές και από πλοία, απορρίμματα, επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα, υπεραλίευση και υποβάθμιση των ακτών. Η Μεσόγειος Θάλασσα έχει ταξινομηθεί βάσει της Διεθνούς Σύμβασης για την αποφυγή ρύπανσης της θάλασσας από πλοία (MARPOL) ως «ειδική περιοχή» για το πετρέλαιο από το 1983 και για τα απορρίμματα από τον Μάιο του 2009¹. Η Ένωση για τη Μεσόγειο έχει υπογραμμίσει στις προτεραιότητές της την απορρύπανση της Μεσογείου². Η ακτογραμμή βρίσκεται υπό διαρκή απειλή, συμπεριλαμβανομένης και της μοναδικής πολιτιστικής και φυσικής της κληρονομιάς σε πάνω από 400 τόπους χαρακτηρισμένους από την UNESCO.

Η περιοχή της Μεσογείου αναγνωρίζεται από τη Διακυβερνητική Ομάδα για τις Κλιματικές Μεταβολές ως «θερμό σημείο» και κινδυνεύει περισσότερο από πλημμύρες, διάβρωση των ακτών και περαιτέρω υποβάθμιση των εδαφών³, γεγονός που καθιστά επιτακτικότερη την ανάγκη για εργαλεία που θα μπορούσαν να διευκολύνουν την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Η λαθρομετανάστευση δια θαλάσσης αποτελεί σημαντική πηγή ανησυχίας για την περιοχή, και απαιτεί συνεργασία με τους μεσογειακούς εταίρους για την αντιμετώπιση του φαινομένου και την πρόληψη της απώλειας ανθρώπινων ζωών.

3. ΠΡΟΣ ΜΙΑ ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΗ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ

Οι παραπάνω προκλήσεις απαιτούν την αντιμετώπιση δύο σημαντικών αδυναμιών όσον αφορά τη διακυβέρνηση. Πρώτον: στα περισσότερα κράτη της Μεσογείου, κάθε τομεακή πολιτική υλοποιείται από την αντίστοιχη διοίκηση, ενώ κάθε διεθνής συμφωνία εφαρμόζεται στο πλαίσιο των δικών της κανόνων, και έτσι η γενική θεώρηση των συσσωρευτικών επιπτώσεων των θαλάσσιων δραστηριοτήτων, ακόμη και σε επίπεδο λεκάνης, καθίσταται δύσκολα επιτεύξιμος στόχος. Δεύτερον: το μεγάλο μέρος του θαλάσσιου χώρου που αποτελεί ανοικτή θάλασσα, καθιστά

¹ Παραρτήματα I (Πετρέλαιο) και V (Απορρίμματα) της MARPOL.

² Διακήρυξη των Παρισίων της 13.07.2008 και σχετική αναφορά στην πρωτοβουλία «Ορίζοντας 2020».

³ SEC (2008) 2868.

δύσκολο για τα παράκτια κράτη τον σχεδιασμό, την οργάνωση και τη νομοθετική ρύθμιση των δραστηριοτήτων που επηρεάζουν άμεσα τα χωρικά τους ύδατα και τις ακτές τους. Από το συνδυασμό των δύο αυτών στοιχείων προκύπτει μια κατάσταση κατά την οποία οι πολιτικές και οι δραστηριότητες τείνουν να αναπτύσσονται μεμονωμένα ή μία από την άλλη και χωρίς κατάλληλο συντονισμό μεταξύ όλων των τομέων δράσης που έχουν επίπτωση στη θάλασσα, όπως και μεταξύ όλων των τοπικών, εθνικών, περιφερειακών και διεθνών φορέων. Αυτό προστίθεται σε άλλα ζητήματα που είναι ουσιώδη για τη χρηστή διακυβέρνηση – συμμετοχή των εμπλεκομένων, διαφάνεια της διαδικασίας λήψης αποφάσεων και εφαρμογή των συμφωνηθέντων κανόνων.

3.1. Ο ρόλος των παράκτιων κρατών της Μεσογείου

Στο επίκεντρο της διαμόρφωσης μιας ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής βρίσκεται η ανάπτυξη στρατηγικής και ενοποιημένης προσέγγισης σε εθνικό επίπεδο⁴. Τα Μεσογειακά κράτη μέλη ενθαρρύνονται να συνεχίσουν τις προσπάθειές τους για χάραξη των δικών τους ολοκληρωμένων θαλάσσιων πολιτικών. Για να διευκολύνει την ανταλλαγή των βέλτιστων πρακτικών, η Επιτροπή έχει δημιουργήσει ένα σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών και προόδου των εγγράφων⁵.

Ορισμένα κράτη μέλη έχουν ήδη πραγματοποιήσει συγκεκριμένα βήματα προς μια βελτιωμένη διακυβέρνηση των θαλάσσιων υποθέσεων. Ωστόσο, απαιτούνται πρόσθετες προσπάθειες, ιδίως για τη δημιουργία εξειδικευμένων δομών λήψης αποφάσεων εξουσιοδοτημένων να συντονίζουν τις διάφορες πολιτικές.

Η Επιτροπή:

- Θα προτείνει για τα Υψηλού Επιπέδου Εστιακά Σημεία των κρατών μελών να καλύπτουν τακτικά τη Μεσόγειο Θάλασσα προκειμένου να συζητούν την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στη διαμόρφωση της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής.
- Θα ενθαρρύνει τα κράτη μέλη να ανταλλάσσουν βέλτιστες πρακτικές όσον αφορά την ολοκληρωμένη θαλάσσια διακυβέρνηση, ιδίως μέσω των προγραμμάτων του στόχου «Ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία» για τη Μεσόγειο.

Ο ημίκλειστος χαρακτήρας της Μεσογείου και οι διασυνοριακές επιπτώσεις των θαλάσσιων δραστηριοτήτων απαιτούν αυξημένη συνεργασία με μεσογειακούς εταίρους εκτός ΕΕ. Η παραπάνω αναφερόμενη διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών πρόκειται να επεκταθεί σε εταίρους εκτός ΕΕ που ενδιαφέρονται για μια ενοποιημένη προσέγγιση. Προς το σκοπό αυτό, οι εταίροι εκτός ΕΕ μπορεί να κληθούν να ορίσουν σημεία επαφής που θα μπορούν να συμμετέχουν, όταν απαιτείται, σε υψηλού επιπέδου διάλογο που θα αφορά ολόκληρη τη λεκάνη. Η συνεργασία στον τομέα της διαμόρφωσης ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής και της συναφούς καλύτερης διακυβέρνησης θα αξιοποιήσει επίσης το υφιστάμενο

⁴ COM (2008) 395.

⁵ Σύνδεσμοι: http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/governance_memberstates_en.html
http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/memberstates_en.html

πολυμερές πλαίσιο, την Ένωση για τη Μεσόγειο, τις υφιστάμενες διμερείς συμφωνίες και την περιφερειακή συνεργασία στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας, και τις σχέσεις με τις υπονήφιες και τις πιθανές υπονήφιες χώρες.

Η Επιτροπή αποφάσισε να:

- Συγκροτήσει ομάδα εργασίας με αποκλειστικό αντικείμενο την ολοκληρωμένη θαλάσσια πολιτική, με στόχο την έναρξη διαλόγου και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών με μεσογειακά παράκτια κράτη εκτός ΕΕ.
- Παράσχει τεχνική βοήθεια στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Μέσου Γειτονίας και Εταιρικής Σχέσης⁶, για τους μεσογειακούς εταίρους οι οποίοι εκδηλώνουν ενδιαφέρον για την ενοποιημένη προσέγγιση των θαλάσσιων υποθέσεων, έτσι ώστε να ευαισθητοποιήσει και να ενισχύσει τον καθορισμό στόχων και την υλοποίηση μηχανισμών.

3.2. Διακυβέρνηση του θαλάσσιου χώρου

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS) του 1982 εξασφαλίζει το κύριο πλαίσιο για τις περισσότερες θαλάσσιες δραστηριότητες και για πολλά ζητήματα αντανakλά το εθιμικό διεθνές δίκαιο. Όλα τα παράκτια κράτη της Μεσογείου, πλην της Τουρκίας, της Συρίας, του Ισραήλ και της Λιβύης έχουν επικυρώσει την εν λόγω σύμβαση.

Προς το παρόν, μεγάλο μέρος του θαλάσσιου χώρου της Μεσογείου αποτελεί ανοικτή θάλασσα. Το 16% περίπου του θαλάσσιου χώρου είναι χωρικά ύδατα και το 31% αποτελείται από διάφορες θαλάσσιες ζώνες, που συχνά αμφισβητούνται από άλλα παράκτια κράτη λόγω της έκτασης της απαίτησης ή της εγκυρότητάς της⁷.

Από την παραπάνω κατανομή προκύπτει ότι μεγάλο μέρος των υδάτων της Μεσογείου βρίσκεται εκτός της δικαιοδοσίας ή της επικυριαρχίας των παράκτιων κρατών. Κατά συνέπεια τα εν λόγω κράτη δεν έχουν κανονιστικές εξουσίες ούτε εξουσίες επιβολής του νόμου για την ενδεδειγμένη ρύθμιση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων εκτός των εν λόγω περιοχών, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος και του τρόπου με τον οποίο πρέπει να διενεργείται η αλιεία και η εκμετάλλευση των ενεργειακών πόρων. Εκτός των εν λόγω περιοχών τα κράτη μπορούν μόνο να θεσπίζουν μέτρα όσον αφορά τους υπηκόους και τα σκάφη τους. Είναι δυνατόν να αναληφθούν ορισμένες ενέργειες από κοινού μέσα στο περιορισμένο πλαίσιο των περιφερειακών συμβάσεων για την

⁶ Έγγραφο περιφερειακής στρατηγικής (2007-2013) του Μέσου Ευρωπαϊκής Πολιτικής Γειτονίας για την Ευρωμεσογειακή Εταιρική Σχέση.

⁷ Όσον αφορά τη στήλη ύδατος, πέντε παράκτια κράτη έχουν εκδώσει νομοθεσία με την οποία θεσπίζουν συνορεύουσα ζώνη 12 ναυτικών μιλίων, όμορη με την αιγιαλίτιδα ζώνη τους, για την εφαρμογή τελωνειακής, φορολογικής, μεταναστευτικής και υγειονομικής νομοθεσίας και κανονισμών. Πέντε παράκτια κράτη έχουν θεσπίσει αρχαιολογική ζώνη, προσκείμενη στα χωρικά ύδατα για την προστασία της υποβρύχιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Τέσσερα παράκτια κράτη έχουν θεσπίσει ζώνες προστασίας της αλιείας και τρία κράτη έχουν θεσπίσει ζώνες περιβαλλοντικής προστασίας. Πέντε παράκτια κράτη έχουν θεσπίσει Αποκλειστικές Οικονομικές Ζώνες (ΑΟΖ) στις οποίες το παράκτιο κράτος απολαμβάνει κυριαρχικά δικαιώματα όσον αφορά ζώντες και μη ζώντες θαλάσσιους πόρους.

προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τη διατήρηση και διαχείριση των έμβιων πόρων, αν και παραμένει το πρόβλημα της επιβολής των αποφάσεων που λαμβάνονται, συμπεριλαμβανομένων και έναντι τρίτων κρατών που δεν είναι συμβαλλόμενα μέρη.

Η κατάσταση αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι στη Μεσόγειο τα προβλήματα οριοθέτησης των συνόρων μεταξύ γειτονικών κρατών συνδέονται με πολύπλοκες και πολιτικά ευαίσθητες διαμάχες σε μια περιοχή με διαστάσεις το πολύ 400 ναυτικά μίλια. Η κατάσταση αυτή έρχεται σε αντίθεση με εκείνη που ισχύει σε άλλες ημίκλειστες θάλασσες που περιβάλλουν την ΕΕ, όπως για παράδειγμα τη Βαλτική Θάλασσα, όπου οι περισσότερες χώρες έχουν λύσει τα ζητήματα οριοθέτησης βάσει της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS) και έχουν συμφωνήσει για τις οικείες θαλάσσιες ζώνες.

Όσον αφορά την πολυμερή συνεργασία, με λίγες εξαιρέσεις, οι διεθνείς και περιφερειακές συμφωνίες που ρυθμίζουν τις θαλάσσιες δραστηριότητες έχουν ως αντικείμενο έναν μόνο τομέα. Η Επιτροπή δρομολόγησε μελέτη με στόχο τον προσδιορισμό των κύριων σημείων συμφόρησης που εμποδίζουν την κύρωση, την εφαρμογή και τη συμμόρφωση με τις αποφάσεις στο πλαίσιο υφιστάμενων συμφωνιών και οργανισμών που διαπραγματεύονται θαλάσσια ζητήματα στη λεκάνη, και των συναφών δυνατοτήτων για βελτιωμένη πολυμερή συνεργασία και βοήθεια.

Προκειμένου να επιτευχθεί διατομεακή προσέγγιση των θαλάσσιων ζητημάτων, απαιτείται διαφανέστερη επισκόπηση των εργασιών των εν λόγω οργανισμών, συμπεριλαμβανομένου και του κατά πόσον οι διατάξεις που θεσπίζονται ή προωθούνται από τους εν λόγω φορείς αποτελούν αντικείμενο συστηματικής παρακολούθησης και πλήρους υλοποίησης. Παρομοίως απαιτείται μεγαλύτερη σαφήνεια όσον αφορά το ρόλο και τις αρμοδιότητες των παράκτιων κρατών, ιδίως όσον αφορά τη διαχείριση των θαλάσσιων ζωνών με προοπτική αειφόρου ανάπτυξης.

Με δεδομένες τις πολιτικές και οικονομικές ανισότητες, μπορεί να ενθαρρυνθεί η βελτίωση της διακυβέρνησης του θαλάσσιου χώρου σε υποπεριφερειακό επίπεδο. Πρόοδος όσον αφορά τα παραπάνω επιτυγχάνεται ιδίως όταν γειτονικά κράτη συμφωνήσουν να οριοθετήσουν ένα κοινό θαλάσσιο σύνορο ή να διαχειριστούν αποτελεσματικά από κοινού τους έμβιους ή μη έμβιους πόρους των. Οι εμπλεκόμενοι έχουν ήδη επιστήσει την προσοχή των κυβερνήσεων και των διεθνών οργανισμών στον επείγοντα χαρακτήρα που έχει λάβει η απαίτηση για πρόοδο στα ζητήματα αυτά.

Η Επιτροπή:

- Θα υποστηρίξει τον δομημένο και ανεπίσημο διάλογο μεταξύ παράκτιων κρατών της Μεσογείου μέσω συναντήσεων υψηλού επιπέδου, ακαδημαϊκών και άλλων διεθνών διοργανώσεων, με στόχο τη βελτίωση της διακυβέρνησης του θαλάσσιου χώρου, συμπεριλαμβανομένου του διαλόγου σε υποπεριφερειακό επίπεδο.
- Θα παρουσιάσει επισκόπηση των υφιστάμενων συμφωνιών και οργανώσεων που σχετίζονται με τις θαλάσσιες υποθέσεις στη Μεσόγειο.
- Θα διατυπώσει συστάσεις για τη βελτίωση της διατομεακής συνεργασίας μεταξύ υφιστάμενων συμφωνιών και οργανώσεων.
- Θα συνεχίσει να ενθαρρύνει την κύρωση και τη συντονισμένη εφαρμογή της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS) στις διμερείς της σχέσεις.
- Θα δρομολογήσει μελέτη σχετικά με το κόστος και το όφελος όσον αφορά τη δημιουργία θαλάσσιων ζωνών.

3.3. Βελτιωμένη ανάμειξη των εμπλεκομένων

Προεξάρχον χαρακτηριστικό της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής υπήρξε από την αρχή η έντονη συμμετοχή των εμπλεκομένων. Η κοινωνία των πολιτών υποστηρίζει τον βελτιωμένο διάλογο σε περιφερειακό επίπεδο ως μέσο βελτίωσης της διακυβέρνησης στη Μεσόγειο. Πρόσφατα συνεστήθη επίσης στη Μεσόγειο περιφερειακό γνωμοδοτικό συμβούλιο, στο οποίο συμμετέχουν φορείς από τον κλάδο της αλιείας.

Η ανάμειξη των εμπλεκομένων θα παραμείνει προτεραιότητα ζωτικής σημασίας για την εφαρμογή της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής στη Μεσόγειο.

Η Επιτροπή:

- Θα ενθαρρύνει τους φορείς των εμπλεκομένων να εξετάζουν τακτικά ζητήματα της Μεσογείου, με στόχο να προτείνουν προτεραιότητες σχετικά με τη διαμόρφωση ολοκληρωμένης πολιτικής σε επίπεδο λεκάνης.
- Θα διερευνήσει εναλλακτικές επιλογές για την καλύτερη συμμετοχή των εμπλεκομένων από όλα τα παράκτια κράτη.

4. ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΓΙΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Η βελτιωμένη θαλάσσια διακυβέρνηση πρέπει να υποστηριχτεί από οριζόντια εργαλεία, με στόχο τη δημιουργία πρόσθετων δυνατοτήτων οικονομικής ανάπτυξης με βάση τη θάλασσα και την εξασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος και ενός καλύτερου μέλλοντος για τους παράκτιους πληθυσμούς.

4.1. Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός και Θαλάσσιες στρατηγικές

Παρόλο που σήμερα επηρεάζονται από την οικονομική κρίση, εκτιμάται ότι οι θαλάσσιες δραστηριότητες στη Μεσόγειο πρόκειται να αναπτυχθούν, από τη θαλάσσια κυκλοφορία μέχρι την ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και τον τουρισμό. Η ενίσχυση της αξιοποίησης του αναπτυξιακού δυναμικού της λεκάνης, υπό συνθήκες που συνάδουν με την επίτευξη καλής κατάστασης του περιβάλλοντος, και την προκύπτουσα βελτιστοποίηση των εκροών, μπορεί να επιτευχθεί καλύτερα μέσω του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού.

Στόχος του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού είναι να αποτελέσει αποτελεσματικό εργαλείο διακυβέρνησης για την εφαρμογή της διαχείρισης με βάση το οικοσύστημα, την αντιμετώπιση των αλληλοσυνδεόμενων επιπτώσεων των θαλάσσιων δραστηριοτήτων, των αντιθέσεων μεταξύ των χρήσεων του χώρου και τη διατήρηση των θαλάσσιων ενδιατημάτων. Η ανακοίνωση της Επιτροπής για τον χάρτη πορείας του 2008⁸ παρέχει σύνολο αρχών για την ανάπτυξη προσεγγίσεων όσον αφορά τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό από τα κράτη μέλη και μπορεί με τον ίδιο τρόπο να αποδειχθεί χρήσιμη στο ευρύτερο πλαίσιο της Μεσογείου.

Ωστόσο, σε σύγκριση με άλλες θαλάσσιες λεκάνες οι πρακτικές του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού στη Μεσόγειο παραμένουν περιορισμένες πιθανώς λόγω της συνεχιζόμενης ευαισθησίας όσον αφορά τα ζητήματα της δημιουργίας θαλάσσιων ζωνών και της οριοθέτησης των συνόρων. Οι προκλήσεις αυτές πρέπει να αντιμετωπιστούν για να επιτραπεί στον χωροταξικό σχεδιασμό να αναπτυχθεί στα ενδεικνυόμενα επίπεδα.

Τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν συμφωνήσει να πετύχουν καλή κατάσταση του περιβάλλοντος στα θαλάσσια ύδατα μέχρι το 2020⁹, μέσω της ανάπτυξης ολοκληρωμένων «θαλάσσιων στρατηγικών», της εφαρμογής προσέγγισης με βάση το οικοσύστημα όσον αφορά τις ανθρώπινες δραστηριότητες που έχουν επιπτώσεις στη θάλασσα και οι οποίες σχετίζονται στενά με τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό. Η εκπλήρωση των εν λόγω υποχρεώσεων, όπου απαιτείται με συνεργασία στο πλαίσιο συμβάσεων για περιφερειακές θάλασσες (κυρίως την σύμβαση της Βαρκελώνης και την Γενική Επιτροπή Αλιείας για τη Μεσόγειο – ΓΕΑΜ) ή σε υποπεριφερειακό επίπεδο, είναι ζωτικής σημασίας για την εφαρμογή της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής στη Μεσόγειο. Επιπλέον, ο «Μεσογειακός Κανονισμός»¹⁰ ήδη στοχεύει σε ενοποιημένη προσέγγιση με βάση το οικοσύστημα για τη διαχείριση της αλιείας. Θα μπορούσε να ενισχυθεί περαιτέρω μέσω της επικείμενης μεταρρύθμισης της κοινής αλιευτικής πολιτικής της ΕΕ¹¹.

⁸ COM (2008) 791.

⁹ Οδηγία 2008/56/ΕΚ της 25.6.2008.

¹⁰ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1967/2006 του Συμβουλίου της 21.12.2006.

¹¹ COM (2009) 163.

Η Επιτροπή:

- Θα δρομολογήσει μελέτη σχετικά με τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό στη λεκάνη της Μεσογείου, με στόχο να εντοπίσει πιθανές περιοχές εφαρμογής του, να αναλύσει τα εμπόδια και να υπογραμμίσει τις πιθανές αντιδράσεις στην εφαρμογή του σε συγκεκριμένες υποπεριοχές ή θαλάσσιες περιοχές.
- Στη συνέχεια θα δρομολογήσει έργο για να δοκιμάσει την εφαρμογή του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού σε υποπεριφερειακό επίπεδο και να ενθαρρύνει συγκεκριμένες διασυνοριακές πρακτικές.
- Θα βοηθήσει τα κράτη μέλη, μέσω κοινής στρατηγικής υλοποίησης, να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους βάσει της οδηγίας πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική όσον αφορά τις εθνικές θαλάσσιες στρατηγικές, συμπεριλαμβανομένης και ενδελεχούς αξιολόγησης μέχρι το 2010 των θαλάσσιων υδάτων και των συναφών χρήσεων.

4.2. Ολοκληρωμένη διαχείριση σε παράκτιες περιοχές και νήσους

Η κλιματική αλλαγή, η ανάπτυξη των λιμένων, ο παράκτιος τουρισμός και οι συναφείς επενδύσεις, οι προβληματισμοί για την προστασία του θαλάσσιου πλούτου και του θαλάσσιου περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένων και των τόπων Natura 2000, όλα απαιτούν ενοποιημένη προσέγγιση για τη διαχείριση των παράκτιων περιοχών της Μεσογείου. Η Επιτροπή έχει δεσμευθεί να εξασφαλίσει ότι στο πλαίσιο της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή θα δοθεί η κατάλληλη προτεραιότητα στις παράκτιες και τις θαλάσσιες περιοχές όπως αναφέρεται στη Λευκή Βίβλο¹².

Θα επιδιωχθεί επίσης η διασφάλιση και η αλληλοσυσχέτιση της θαλάσσιας κληρονομιάς, σε συνδυασμό με τα συμφέροντα της οικονομίας και του περιβάλλοντος, μέσω υφιστάμενων μέσων όπως η πρωτοβουλία «Αριστεία τουριστικών προορισμών» και το ευρωπαϊκό βραβείο Πολιτιστικής Κληρονομιάς / Europa Nostra. Από την άποψη αυτή υπάρχει τεράστιο δυναμικό για περαιτέρω ανάπτυξη σε ολόκληρη τη λεκάνη της Μεσογείου, η οποία χαρακτηρίζεται από ενδογενή πολιτιστικό πλούτο.

Τα εργαλεία οριζόντιας διακυβέρνησης μπορούν να βοηθήσουν τις παράκτιες περιφέρειες της Μεσογείου να αντιμετωπίσουν καλύτερα την περιβαλλοντική και οικονομική αειφορία κατά ενοποιημένο τρόπο. Τα κράτη μέλη της Μεσογείου καταρτίζουν εθνικές στρατηγικές ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών και η ΕΚ πρόσφατα υπέγραψε μια πρώτη νομοθετική πράξη σχετικά με την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών σε επίπεδο λεκάνης, το οποίο θεσπίστηκε στο πλαίσιο της σύμβασης της Βαρκελώνης¹³.

Απαιτούνται ωστόσο περαιτέρω προσπάθειες, όπως η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ της διαχείρισης της ανάπτυξης στην ανοικτή θάλασσα και της συναφούς

¹²

COM (2009) 147.

¹³

Πρωτόκολλο περί της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών στην Μεσόγειο, που υπογράφηκε στην Μαδρίτη της Ισπανίας στις 31 Ιανουαρίου 2008.

ανάπτυξης στην ξηρά (διεπαφή ξηράς/θάλασσας). Αυτό αφορά ιδιαίτερα τα νησιά όπου η διασύνδεση έχει ιδιαίτερη σημασία. Στο πλαίσιο αυτό τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να καταρτίσουν ολοκληρωμένες στρατηγικές για την αντιμετώπιση των προκλήσεων των νησιωτικών περιοχών και να δημιουργήσουν σύστημα ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών. Απαιτείται επίσης να ενισχυθεί η βάση γνώσεων περί των πρακτικών της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών στη Μεσόγειο.

Προωθώντας με συνέπεια μια συνεκτική προσέγγιση στη διεπαφή ξηράς/θαλάσσης, ακολουθώντας προσέγγιση με βάση το οικοσύστημα, η ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής στη λεκάνη της Μεσογείου θα εξασφαλίσει νέα ώθηση στην αξιοποίηση του δυναμικού της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών.

Η Επιτροπή:

- Θα διαθέσει διαδικτυακό κατάλογο εργαλείων, βέλτιστων πρακτικών και μελετών περιπτώσεων της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών με στόχο να ενισχύσει την εφαρμογή της.
- Με το 7^ο πρόγραμμα πλαίσιο της ΕΕ (7ΠΠ) θα υποστηρίξει την ανάπτυξη της βάσης γνώσεων περί της ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών στη Μεσόγειο, εστιάζοντας ιδιαίτερα στη διεθνή συνεργασία.
- Θα δοκιμάσει τις δυνατότητες ενίσχυσης της διεπαφής ξηράς/θαλάσσης, συνδέοντας ιδιαίτερα τον χερσαίο με τον θαλάσσιο σχεδιασμό μέσω δράσεων θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού που προτείνονται στην παράγραφο 4.1.

4.3. Διευκολύνοντας τις δράσεις όσον αφορά τη βάση γνώσεων

Η ανάπτυξη βιώσιμων θαλάσσιων οικονομιών και αποτελεσματικής παράκτιας διαχείρισης απαιτεί πολιτικές που να στηρίζονται στις βέλτιστες διαθέσιμες επιστημονικές γνώσεις.

Απαιτείται η περιοδική συλλογή βασικών δεδομένων για να αξιολογηθεί η περιβαλλοντική κατάσταση των θαλασσών μας και οι πιθανές αποδόσεις των φυσικών πόρων. Η Επιτροπή θα συνεχίσει να προβάλλει τη σπουδαιότητα των επιστημονικών γνωμοδοτήσεων και τη συλλογή των δεδομένων κατά την υλοποίηση της κοινής αλιευτικής πολιτικής και την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας στη Μεσόγειο. Θα διερευνηθεί επίσης η περαιτέρω συνεργασία για τη συλλογή βασικών δεδομένων με Μεσογειακές χώρες εκτός ΕΕ, μέσω κοινών προγραμμάτων και της δημιουργίας ικανοτήτων.

Η πρόσφατη στρατηγική της ΕΕ για τη Θάλασσα και τη Ναυτιλιακή Έρευνα¹⁴, έχει ως στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της αριστείας μέσω της τόνωσης ενοποιημένων ερευνητικών προσπαθειών. Αναγνωρίζει επίσης τη σημασία της ενίσχυσης της διεθνούς επιστημονικής συνεργασίας ως σημαντικού φορέα για την ενοποιημένη διαχείριση των ναυτιλιακών δραστηριοτήτων στις θάλασσες που αποτελούν αντικείμενο κοινής διαχείρισης. Η εφαρμογή της στη Μεσόγειο θα

¹⁴

COM (2008) 534.

επιδιωχθεί ως βάση για την ενίσχυση της ενοποιημένης διακυβέρνησης. Απαιτούνται ενισχυμένες υποδομές θαλασσίων ερευνών, ενοποιημένες προσπάθειες έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης μέσω ναυτιλιακών ομίλων και τεχνολογικών φορέων και συνέργειες μεταξύ κρατών μελών και περιφερειών, για την εξεύρεση συνεκτικών λύσεων όσον αφορά την πλήρη αξιοποίηση του οικονομικού δυναμικού των θαλασσών μας στο πλαίσιο προσέγγισης με βάση το οικοσύστημα. Πρέπει ιδίως να επιδιωχθεί η ανάπτυξη διεπιστημονικών παρατηρήσεων του βυθού που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην κατανόηση και την παρακολούθηση των κινδύνων από παλιρροϊκά κύματα (τσουνάμι).

Επιπλέον, η Επιτροπή βρίσκεται στο στάδιο της δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού δικτύου θαλασσίων παρατηρήσεων και δεδομένων (EMODNET) για να βελτιώσει τη γνωσιακή υποδομή και να υπερπηδήσει τους φραγμούς που εμποδίζουν τις ανακαλύψεις, την πρόσβαση και τη χρήση των δεδομένων. Καταρτίζεται Ευρωπαϊκός Άτλαντας των Θαλασσών προκειμένου να ενισχυθεί η ευαισθητοποίηση και να αναπτυχθεί μια κοινή θαλάσσια ταυτότητα στις θαλάσσιες λεκάνες. Τα εργαλεία αυτά θα καλύπτουν ολόκληρη τη λεκάνη.

Η Επιτροπή:

- Θα αποδώσει ιδιαίτερη προσοχή στη Μεσόγειο κατά την δημιουργία ενός ενοποιημένου θαλάσσιου δικτύου του ευρωπαϊκού χώρου έρευνας (ERA-NET) με στόχο την ενίσχυση του συντονισμού των θαλασσίων ερευνών μεταξύ των κρατών μελών.
- Θα καθορίσει ένα μακροπρόθεσμο στρατηγικό πλαίσιο για την επιστημονική συνεργασία σε ολόκληρη τη λεκάνη της Μεσογείου, που θα επιτρέπει την ανάπτυξη της συνεργασίας στον τομέα των θαλασσίων ερευνών στο πλαίσιο δομημένου θεματολογίου, ανταποκρινόμενη σε συμφωνημένες κοινές προκλήσεις.
- Θα αναπτύξει μια μείζονα διαθεματική ερευνητική προσπάθεια στο πλαίσιο του 7ΠΠ της ΕΕ με στόχο την ενοποίηση των γνώσεων για την Μεσόγειο Θάλασσα από όλες τις σχετικές επιστήμες.

4.4. Ενοποιημένη επιτήρηση για ασφαλέστερο και καλύτερα προστατευμένο θαλάσσιο χώρο

Η επιτήρηση των θαλασσίων δραστηριοτήτων και εργασιών απαιτείται προκειμένου να επιτευχθεί επιτυχής διαχείριση των θαλασσίων δραστηριοτήτων και να αντιμετωπιστούν ζητήματα ασφάλειας και προστασίας ζωτικής σημασίας στη Μεσόγειο.

Η αυστηρή εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ περί θαλάσσιας ασφάλειας από τα κράτη μέλη της ΕΕ και η δημιουργία ικανοτήτων στις ναυτιλιακές διοικήσεις και τις λιμενικές αρχές των Μεσογειακών χωρών εταίρων είναι ζωτικής σημασίας για την πρόληψη ατυχημάτων και της ρύπανσης, συμπεριλαμβανομένων και των παράνομων απορρίψεων πετρελαίου από τα πλοία. Το χρηματοδοτούμενο από την ΕΕ περιφερειακό έργο SAFEMED στον τομέα της ναυτικής ασφάλειας και της προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος συμβάλλει στη γεφύρωση των

κανονιστικών και δομικών κενών μεταξύ των κρατών μελών και των Μεσογειακών κρατών εταίρων. Επιπλέον, η Επιτροπή θα προτείνει να εγκαινιάσει ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Ασφάλεια στη Θάλασσα τεχνική συνεργασία με τους Μεσογειακούς εταίρους, συμπεριλαμβανομένων και των περιπτώσεων των ατυχημάτων ρύπανσης, διαθέτοντας σκάφη αντιμετώπισης της ρύπανσης¹⁵. Όσον αφορά την παρακολούθηση των κινήσεων των πλοίων θα εξετασθεί το ενδεχόμενο πιθανής επέκτασης του περιφερειακού εξυπηρετητή της Μεσογείου του συστήματος αυτόματου εντοπισμού πλοίων (AIS).

Τα τελευταία έτη η Frontex έχει εντείνει την υποστήριξη που παρέχει στα Μεσογειακά κράτη μέλη τα οποία υφίστανται υπερβολική πίεση από την αντικανονική μετανάστευση¹⁶. Η Επιτροπή θα προωθήσει, μέσω διαλόγου και οικονομικής στήριξης των Μεσογειακών χωρών εταίρων, τη συμμετοχή των τελευταίων στις δραστηριότητες που συντονίζει η Frontex στη Μεσόγειο. Όσο για τη δίωξη των ναρκωτικών στη θάλασσα, ήδη υλοποιείται ενισχυμένη συνεργασία στο πλαίσιο του Κέντρου Θαλασσιών Αναλύσεων και Επιχειρήσεων-Ναρκοτικά (MAOC-N) και του Κέντρου για τον συντονισμό της καταπολέμησης της διακίνησης ναρκωτικών στη Μεσόγειο (CECLAD-M)

Ωστόσο, μέχρι σήμερα η θαλάσσια επιτήρηση πραγματοποιείται συχνά κατά τομείς και χαρακτηρίζονταν από πολλαπλή συλλογή δεδομένων επιτήρησης σε εθνικό επίπεδο και από διαφορετικές αρχές. Σε αυτό το πλαίσιο, ένας από τους στόχους ζωτικής σημασίας της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής είναι η ενοποίηση της θαλάσσιας επιτήρησης μέσω της προώθησης της ανταλλαγής πληροφοριών και της ενισχυμένης συνεργασίας μεταξύ των εθνικών αρχών που ευθύνονται για την παρακολούθηση και την επιτήρηση στη θάλασσα¹⁷, χωρίς να επηρεάζονται η επιμέρους αποστολή και οι αρμοδιότητές τους βάσει της κοινοτικής και της εθνικής νομοθεσίας. Έτσι θα βελτιωθεί όχι μόνο το γενικό επίπεδο επιτήρησης από πλευράς συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών, επιτρέποντας έτσι καλύτερα συντονισμένες επεμβάσεις στη θάλασσα ή στους λιμένες, αλλά είναι επίσης δυνατόν να μειώσει το κόστος της επιτήρησης με την αξιοποίηση ανεκμετάλλευστων οικονομικών κλίμακας. Η ένταξη των Μεσογειακών χωρών εταίρων στην ενοποίηση της θαλάσσιας επιτήρησης αξίζει να μελετηθεί περαιτέρω.

¹⁵ COM (2009) 301.

¹⁶ Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 19ης Ιουνίου 2009 επανέλαβε τον προβληματισμό του σχετικά με την παράνομη μετανάστευση δηλώνοντας ότι «Τα πρόσφατα γεγονότα στην Ελλάδα, την Ιταλία, την Κύπρο και τη Μάλτα καταδεικνύουν ότι επείγει να καταβληθούν προσπάθειες για την αποτελεσματική πρόληψη και την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης στα νότια θαλάσσια σύνορα της ΕΕ, ...».

¹⁷ SEC (2008) 2737 και COM (2008) 68.

Η Επιτροπή:

- Δρομολογεί πιλοτικό έργο για τη βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των εθνικών αρχών των μεσογειακών κρατών μελών που ευθύνονται για επιχειρήσεις θαλάσσιας παρακολούθησης και επιτήρησης και για την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ λιμενικών αρχών.
- Παρουσιάζει σε μελλοντική ανακοίνωση ένα σύνολο αρχών που θα διέπουν την ενοποιημένη θαλάσσια επιτήρηση στην ΕΕ, έτσι ώστε αντί της υφιστάμενης τομεακής προσέγγισης να υιοθετηθεί σταδιακά ενοποιημένη προσέγγιση της θαλάσσιας επιτήρησης σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Οι προκλήσεις που επηρεάζουν τη Μεσόγειο Θάλασσα απαιτούν κοινή και, πάνω απ' όλα, ενοποιημένη αντιμετώπιση που να στηρίζεται σε βελτιωμένη θαλάσσια διαχείριση. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία όταν αναλογιστούμε τις συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις για φυσικούς πόρους και τις πιέσεις στο θαλάσσιο περιβάλλον, καθώς και τη συνεχή ανάγκη για μεγέθυνση και θέσεις εργασίας στους τομείς και τις περιφέρειες που έχουν σχέση με τη θάλασσα.

Μια ενοποιημένη αντιμετώπιση των θαλάσσιων ζητημάτων πρέπει σαφώς να μην υποθηκεύσει τα εργαλεία και τους στόχους που έχουν τεθεί για τη βελτίωση σε συγκεκριμένους τομείς που έχουν σχέση με τη θάλασσα. Αντίθετα, επιδιώκει να εξασφαλίσει την απαραίτητη οριζόντια διαχειριστική θεώρηση και τα αντίστοιχα εργαλεία έτσι ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι επιπτώσεις και να βελτιστοποιηθούν η αποτελεσματικότητα και οι εκροές.

Κατά συνέπεια, η Επιτροπή καλεί το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο:

- Να εγκρίνουν τους στόχους και τις δράσεις που παρουσιάζονται στην παρούσα ανακοίνωση,
- Να υποστηρίξουν την προτεινόμενη προσέγγιση στο πλαίσιο των αντίστοιχων τομέων αρμοδιότητάς τους.